

Arbete för handikappade

De arbetshandikappade är mindre ofta ute på arbetsmarknaden och oftare arbetslösa än övriga. Detta förhållande gäller genomgående för samtliga industrialiserade marknadsökonomier. Den lönenivå och den lönestruktur som bestäms av löneavtal, minimilönelagstiftning eller sociala konventioner om lägsta acceptabla lönenivå medför att många arbetshandikappade har svårt att få arbete även under högkonjunktur. Under lågkonjunkturer förvärras problemen. De senaste decenniernas utveckling mot mer långsiktiga anställningskontrakt har gjort anställningsprövningen hårdare och ytterligare försvårat situationen för de handikappade.

Alla länder har vidtagit åtgärder för de arbetshandikappade. Det finns åtskilliga gemensamma drag i de västliga industriländernas politik på detta område. Samtliga länder har ett eller flera förtidspensioneringssystem. Sverige ligger här, i motsats till vad många skulle tro, inte särskilt högt vad gäller andelen förtidspensionerade. Ett annat gemensamt drag är förekomsten av skyddade verkstäder även om utformningen och omfattningen här skiljer sig mera åt.

Skillnaderna mellan länder är däremot större i ett par andra avseenden. I motsats till flera vesteuropeiska länder har Sverige inte en kvotlagstiftning som säger att varje företag skall ha minst en viss andel handikappade. Vi har däremot subventioner vid anställning av arbetshandikappade (lönesubventioner och en del andra stödformer).

En statlig utredning, Handikappkommittén (Vägar till arbete för handikappade, Ds A 1984:12), har nyligen föreslagit att om inte de handikappades arbetsmarknadsläge mycket drastiskt förändras (arbetslöshe-

ten halveras) så skall en kvotering införas.

Det är ett märkligt förslag. De europeiska erfarenheterna visar nämligen att arbetsmarknadsläget för de handikappade är betydligt bättre i Sverige än i länder vars handikappolitik bygger på kvotlagstiftning. Politiken med kvotering verkar inte ge åsyftat resultat.

Varför fungerar då inte kvotlagarna? I några fall, t ex Storbritannien, kan det bero på att inga ordentliga sanktioner är kopplade till ett underskridande av kvoten. Men lagen fungerar inte heller i Västtyskland trots att de ekonomiska sanktionerna vid underskridande av kvoten där är kännbara och trots att andelen handikappade i företagen överensstämmer i det närmaste exakt med de i lagen föreskrivna procentalen. De arbetshandikappades arbetsmarknadsläge är inte bättre för det.

Förklaringen till denna paradox är att i varje befolkning finns en stor andel med nedsättningar som i vissa fall kan innebära arbetshandikapp. På en genomsnittlig arbetsplats är kanske ca 20–25 procent "betingat arbetsföra". En kvotlag leder till en registrering av redan anställda med olika typer av nedsättningar men inte till nyanställningar av arbetshandikappade. För att åstadkomma de önskade sysselsättningseffekterna krävs en omfattande och av andra skäl helt oönskad registrering av nedsättningar av arbetsförmågan för hela befolkningen i arbetsför ålder.

Den svenska arbetsmarknadspolitiken för handikappade är internationellt sett mycket framgångsrik. Det vore orimligt att övergå till en ny linje, en linje som i många andra länder redan visat sin oförmåga.

Eskil Wadensjö